

Z. D. Todua

Institute of Religion and Politics (Moscow)
r. 51, Krylataskie Holmy 54/2, Moscow, Russia

STRATEGY OF FOREIGN POLICY OF ROMANIA: ESSENCE, PROSPECTIVE, CONSEQUENCES

Summary

The article is devoted to the problem of the current growth of activity in Romanian foreign policy which has recently been aimed at support of Romanians in Moldova and Ukraine. The article presents a comprehensive analysis of Romanian foreign-policy strategy since the victory of Traian Basescu at the presidential elections in 2004 and comprises prognoses concerning possible consequences of these actions for the whole region of the South-Eastern Europe.

Key words: Romania, Moldova, unionism, expansion, territorial claims.

УДК: 327.54 (73)

А. О. Худоліп

канд. філол. наук, доцент, викладач факультету політико-інформаційного менеджменту Національного університету Острозька Академія;
кв. 76, 5, вул. Татарська, м. Острог, Рівненська обл., 30600, Україна
Тел. (роб.): +38 (03654)2-29-49
(моб.): +38 (098)4229659
(дом.): +38 (03654)2-24-45
Електронна адреса: toliy65@yahoo.com

КОРЕЛЯЦІЯ СТЕРЕОТИПІВ СВОБОДА/ТИРАНІЯ З ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АМЕРИКАНСЬКИХ ПРЕЗИДЕНТІВ (ВІД Г. ТРУМЕНА ДО ДЖ. КЕННЕДІ)

Статтю присвячено кореляції стереотипів СВОБОДА/ТИРАНІЯ з зовнішньо-політичною діяльністю американських президентів. Розглянуто поняття, що вводить до концепту СВОБОДА та ТИРАНІЯ. Описано зовнішньополітичну діяльність американських президентів від Г. Трумена до Дж. Кеннеді.
Ключові слова: зовнішня політика, стереотипи, США, свобода, тиранія.

Постановка проблеми. Стаття опирається на положення праць у сфері зовнішньої політики США, в яких увагу акцентовано на аналізі осмислення політичної діяльності американських президентів. В умовах глобалізації та розвитку міжнародних інституцій, ролі США набуває актуальності дослідження очевидних та прихованих чинників, серед яких важливу роль відіграють стереотипи, що впливають на рішення американських політиків.

Власне актуальним виявляється аналіз стереотипів на позначення СВОБОДИ та ТИРАНІЇ американських президентів зазначеного вище періоду з точки зору аналізу їхніх промов.

Метою статті є визначення стереотипних уявлень американських президентів, що сприяли формуванню зовнішньої політики США за період з 1945 по 1963 роки. Постає мета передбачити вирішення таких завдань:

- Виявити та описати стереотипні уявлення американських президентів, починаючи з Г. Трумена і закінчуючи Дж. Кеннеді, що вплинули на формування зовнішнього курсу країни за період з 1945 по 1963 рік.

Зовнішню політику США досліджувало чимало науковців, констатуючи з них окремо виділити проблему осмислення політичних стереотипів у творах С. М. Медведєвої [6], Ю. С. Метелкіної [7], політичний аналіз американських аналітиків за працями З. Вжевичського [3], Г. Кіссіджера [4], Н. Хомського [10], Х. Моргентау [20], історичні аспекти зовнішньої політики США за працями Е. О. Іванова [3], Дж. Ароусона [1], осмислення геополітичної ситуації в працях М. Паретті [8] тощо.

Для того щоб глибше усвідомити особливості зовнішньої політики вищезазначених американських президентів, ми провели контент-аналіз їхніх

основних промов. У ході проведеного дослідження нам вдалося виявити ключові стереотипні уявлення, що відображають уявлення про зовнішню політику США на період з 1945 по 1963 рік.

Аналіз стереотипів американських політиків свідчить про те, що існує певна схема загальної моделі світу, яку подають у вигляді теленовин. В світі відбувається сотні подій, які можуть стати новинами. Цей процес відбору в основі своїй стереотипізує дійсність, оскільки американці керуються усталеними уявленнями про організацію світу, від яких вони відходять тільки в окремих випадках [9, с. 182]. Якщо новини суперечать існуючим стереотипам, то їх інтерпретують так, щоб вони доповнювали існуючу модель. Виступи американських президентів висуваються в існуючу модель стереотипних уявлень про світ та місце США в цьому світі. Проте промова політиків не просто адекватні аудиторії, але вони несуть найбільш ефективні моделі впливу. У промові справедливість і добро перемагає, а будь-якому випадку добро має перемогти відрізняє усталеним уявленням американців про добро та зло. Добром є США, а інша ідеологія чи інша філософія асоціюється зі злом. Традиційно промови американських президентів будуються за такою схемою:

Президент (політичний герой) + перепони в політиці → зусилля (політична боротьба, воєнська політика) = Результат / Зміна (нагорода).

Негативним героєм може бути країна, що підтримує тероризм, тільки драматично був СРСР в період холодної війни. І зазвичай він має бути покараним. А негативні риси президента носить тимчасовий характер. Негативний герой/країна (СРСР, Іран) може тимчасово втратити домінувані, проте його/її нааджене покарання.

Політичні стереотипи є потужним інструментом маніпулятивного свідомості всіх шарів суспільства. Вони акумулюють груповий політичний досвід і відбивають відносно загальні, повторювані властивості і особливості соціально-політичних класів. Їх формує і інтенсифікує діяльність ЗМІ і політичної пропаганди в цілому. Стереотипи були притаманні кожному американському президентові. Вони швидко мірою впливали на прийняття рішень та курс зовнішньої політики. Типовою дихотомією в уявленнях американських президентів була стереотипні уявлення про свободу та тиранію. Кожен американський президент, продовжуючи традиції своїх попередників, намагався перенести уявлення про свободу на інші країни та континенти. У даній статті ми здійснили аналіз концепту СВОБОДИ крізь призму світогляду американських президентів, починаючи з Гаррі Трумена до Д. Кеннеді.

Концепт СВОБОДА в розумінні президента Гаррі Трумена репрезентовано такими поняттями (див. таблицю 1).

Стереотип СВОБОДА представлений низкою понять, серед яких ключове місце належить свободі, демократії, рівності та незалежності. Мешкою мірою представлені поняття громадянських прав, приватної власності та віросповідання. Але Г. Трумен вважав, що свободу слід поширювати на всі США. У масовій публіцистичній свідомості сформувався думка про історичне призначення Америки в міжнародному світі. Мінімум думки в Кремлі та максимум опору на власні, передусім воєнно-стратегічні, інтереси — так в стиснутому вигляді сформувався один із ключових

Таблиця 1

Поняття СВОБОДИ в поглядах Г. Трумена в 1946–1953 роках

Боротьба за свободу	1
Боротьба за права людини	1
Вільне суспільство	3
Вільний світ	51
Вільні народи	18
Вільно підприємство	1
Громадянські права	8
Демократія	30
Незалежність	10
Приватна власність	1
Рівність	12
Свобода	171
Свобода віросповідання	1

утраченою ідеологією нової формації, так званих атлантистів, які вважали, що в ядерну еру на земній кулі не залишиться територій, які б не входили в сферу життєвих інтересів США. За ідеєю вторгнення в світову політику в американських традиціях "дикого Заходу" — ідеології жорсткого, безкомпромісного і без компромісів світу — стояла культивування в душі агресивного глобалізму і визнання універсального характеру американських цінностей і інститутів нова національна ментальність [12, с. 200; 14, с. 200].

Національні інтереси США в світі зі зміненними параметрами розвитку, а невизначеною природою міждержавних відносин, зі зруйнованою європейською системою не можуть регламентуватися ніякими усталеними зобов'язаннями, окрім внутрішнього кодексу поведінки та традиційних цінностей американської демократії. Так сформулював нове розуміння завдань зовнішньої політики США Гамільтон Ф. Армстронг, фахівець по зовнішній політиці, голова Нью-Йоркської Ради по азіатській політиці. Це був ескіз нової зовнішньополітичної доктрини США, своєрідний досвід а надією на такий бананий для всіх мир, проте без світлості і з наміром порушити його там і тоді, де виникає загроза націоналістичним інтересам США [5, с. 156]. У меморандумі зазначалося, що США не слід уникати своїх обов'язків захищати власні інтереси в регіонах, де велика імовірність виникнення воєн і втручання США в них. Таким рішенням голом Армстронг навчав про невід'ємне право США на збройне втручання в конфлікти на самих віддалених територіях, якщо там життя і діяльності американців буде небезпечно. Такий підхід назвали захистом свободи. Армстронг відкинув можливість надати Кремлю сприяння для розширення його впливу в країнах Східної Європи [5, с. 556]. Таку агресивну політику за першості в світі А. М. Шлезінгер назвав "презентивним імперіалізмом", прихованою метою якого є попередити ланцюгову реакцію приєднання до радянської системи, що розширювалася, несе попит і в інші країни [11, с. 210; 18, с. 455]. Така стратегія, що передбачала розрив стосунків з вчорашнім союзником, успіх якого тріумфувала як загроза "візантійському світу", потребу-

вала солідного ідеологічного обґрунтування, роль якого виконала відома телеграма радника американського посольства в Москві Дасорда Кеннана від 22 лютого 1946 року [15, с. 566–582]. Кеннан, знайшовши в зовнішній політиці СРСР переважання вродженої ворожості і недовіри до зовнішнього світу, зв'язавши на традиційне російське відчуття небезпеки, так сформулював свій основний висновок: радянській експансії слід протиставити американську готовність застосувати широкий спектр дій, що не тільки не виключає логіку сили, але й не абсолютнає її. Запропонована стратегія стримування за вихідний фактор суттєвої переваги приймала технічну перевагу США, наявність стратегічної авіації далекої дії і, головне, час, який працював на вільний світ проти радянської системи [5, с. 557].

Пріоритети зовнішньої політики США фокусувалися, згідно зі стратегією, на Західній Європі, а головними інструментами в досягненні мети були економіка, політика та психологія. Концепція національної безпеки Кеннана стосувалася Італії, Греції, Франції та Німеччини, вона вміщувала заморські бази в північній Африці та західній частині Тихого океану. Амбіції американської адміністрації мали на меті відколовлення Західної Європи, а в їхні наміри входило: підірвати радянського впливу у Східній Європі, зміняти радянське поведінки на світовій арені і, якщо пощастить, знищення комуністичної диктатури як такої [18, с. 181].

Світ тиранії асоціювали з СРСР, а на оцінку ворога не вводили епітетів та метафор на кшталт: агресія, зорони сили, комуністична небезпека, ворог демократії, імперіалістичний комунізм, поліцейська держава, радянська окупація, радянське рабство. Боротьбу з СРСР називали боротьбою за мир, а свободу слід було відстоювати тільки шляхом ведення війни (див. таблицю 2).

Таблиця 2

Світ тиранії (СРСР) в поглядях Г. Трумена в 1946–1953 роках

Агресія	74
Боротьба за мир	12
Війна	31
Ворожі сили	8
Комуністична небезпека	39
Ворог демократії	6
Імперіалізм комунізму	21
Поліцейська держава	17
Радянська окупація	21
Радянське рабство	2

Доctrина стримування, яку зміня на озброєння адміністрація Г. Трумена, відтлювала в поведінковому стереотипі американської дипломатії, що на протязі десятиліть зберігла характер активного контрольного впливу на суверенна. Америка як нова нація не могла поступитися комунізму у боротьбі за світове панування. Отримати перемогу в дипломатичній боротьбі з Москвою, стверджував Кеннан, означало передусім панувати себе, тобто американців, здібнішими за росіян, здатними висувати нові ідеали іншим

народом, сформуванню позитивнішу та конструктивнішу картинку світу, ніж та, що існувала в минулому. Світ стане на роздоріжжі і змушений буде вибирати, і наскільки приблизнішою буде система цінностей, потільши буде залежати вибір, який зробить світ.

Політику Г. Трумена продовжив Д. Ейзенхауер, для якого стереотип СВОБОДА уособлював власне свободу, справедливість, громадянські права, а вже потім демократію, економічний прогрес, підприємництво та рівність. Боротьбу за першість в світі у протистоянні з СРСР назвали зацікавленням світу, визнаючи таким чином право інших народів обрати систему, подібну до американської. І ті народи, що обрали шлях розвитку західної моделі, були названі вільними народами світу (див. таблицю 3).

Таблиця 3

Концепта СВОБОДИ в політичних поглядах Д. Ейзенхауера в 1953–61 роках

Громадянські права	30
Демократія	3
Економічний прогрес	9
Підприємництво	4
Рівність	12
Свобода	126
Справедливість	28
Вільні народи світу	61

На початку свого правління, дотримуючись помірності у період холодної війни, Ейзенхауер погрожував зовнішнім ворогам застосуванням ядерної зброї, водночас спорошуючи традиційні озброєння, не зв'язавши на оцір представлення військового комплексу. Він буде дотримуватися цієї моделі на протязі всього періоду свого президентства. Політика Ейзенхауера по відношенню до СРСР полягала у стримуванні радянської агресії можливістю нанесення удару у відповідь у разі агресивного виступу. Президент сподівався, що така ситуація гарантуватиме мир і утримуватиме напів від мілітаризації [16, с. 103]. Першим продуктом такого процесу детального планування, який би характеризував зовнішню політику Ейзенхауера, став документ НСС 102/2. Цей документ був складений при адміністрації Трумена, проте в подальшому того документу було об'єднане багачення мети Америка, яке як зв'язав Трумен, полігало у захисті власності, будинків чи життя, а той час як у новому документі Ейзенхауера, мета Америки — захистити спосіб життя, а не лише власність [13, с. 42–45]. Документ назвали "Новий погляд," і в ньому йшлося про оборону політику і доctrину "Повної відплати" [16, с. 103]. Під час першого терміну Ейзенхауера США та їхні союзники пережили низку кризових ситуацій холодної війни. Як наслідок, доctrина "Повної відплати" була апробована в Європі, на Близькому Сході, в Латинській Америці і Азії.

Тиранія в уявленнях Д. Ейзенхауера мало чим відрізняється від поглядів Г. Трумена. Тираном виступає СРСР та Китай. Радянські та китайські зовнішньополітичні кроки називали агресією, комунізм уособлював імперські амбіції, його атакували як загрозу, диктатуру, ворога

адаптивним зразком, наслідуючи національні моделі і унікаючи (імпортувавши) [23, с. 38]. Окрім цього, коливання, сумніви і невпевненість США у підході до питання допомоги країнам Третього світу привели до того, що ці країни змушені були більше думати про самозахист і самоохорону, ніж про налагодження зв'язків із розвинутими країнами.

Підсумовуючи сучасні підходи до вирішення проблем політичних стереотипів, можна відмітити, що на сучасному етапі дослідження політичних стереотипів найважливішою їх рисою є те, що вони відображають дійсність і мають емоційну забарвленість. Крім того, функціонуюча в суспільстві система стереотипів захищає певні позиції її носіїв і фіксує накопичений соціально-політичний досвід.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні стереотипів СВОБОДА та ТИРАНІЯ у промовах наступних президентів США.

Література

1. Аронсон Э. Современные технологии влияния и убеждения. Деяка пропаганда. — СПб.: Прайм-ЕВРОБАНК, 2008. — 540 с.
2. Бикшанская Э. Выбор: системное озвучивание или сайбовое лидерство. — Київ: Видавничий дім "Києво-Могилянська Академія", 2008. — 203 с.
3. Билтон Ф. А. История США. — М.: Дрофа, 2006. — 571 с.
4. Каспалакер Г. Нужно ли Америке внешняя политика?: пер с англ. под ред. В. Л. Илюшенца. — М.: Лань, 2002. — 352 с.
5. Мальков В. Л. 1945: как рождалась в Америке национальная культура // Россия XXI. — 2000. — № 1. — С. 138–169.
6. Маджидова С. М. Проблема политических стереотипов в зарубежной политическом исследовании. — М.: Изд-во МГИМО, 2006. — 148 с.
7. Мельникова Ю. С. Социальные стереотипы: процесс формирования, виды и использование в политике: автореф. дис. — канд. социол. наук: 23.00.02 "Социология". — Новосибирск, 2002. — 18 с.
8. Паркин М. Власть над миром. Истоки идеи американского империализма / Пер. с англ. Д. Ароньяна. — М.: Политиздат, 2009. — 286 с.
9. Поволочко Г. Г. Стереотипи / Поволочко Г. Г. — М.: Реф-бук, К.: Ваклер, 2002. — 432 с.
10. Ковалев Н. Гегемония или борьба за гегемония: стремление США к мировому господству. — М.: СТОЛИЦА-ПРИНТ, 2007. — 404 с.
11. Шенонгер А. М. Пикеты американской истории. — М.: Прогресс, 1992. — 688 с.
12. America Unbound: World War II and the Making of a Superpower / Ed. by Warren F. Kimball. — N. Y.: St. Martin's Press, 1992. — 188 p.
13. Bowie Robert R. and Richard H. Immerman. Waging Peace: How Eisenhower Shaped an Enduring Cold War Strategy. — New York: Oxford University Press, 1998. — 317 p.
14. Frenck John. To Lead the Free World: American Nationalism and the Cultural Roots of the Cold War. — Chapel Hill, L.: University of North Carolina Press, 2000. — 253 p.
15. Kenner G. "The Bourgeois of Soviet Conduct," Foreign Affairs. — July 1947. — В 25. — P. 566-582.
16. Leighton Thomas S. The Cold War Presidency: a documentary history. — Washington, D. C.: OQ Press, 2007. — 600 p.
17. Learning Barbara, Jack Kennedy: The Education of a Statesman. — New York: W. W. Norton & Co., 2006. — 509 p.
18. Leffler Melvyn P. Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration, and the Cold War. — Stanford, Cal.: Stanford University Press, 1962. — 689 p.
19. McMahon R. J. Credibility and World Power: Exploring the Psychological Dimension in Postwar American Diplomacy // Diplomatic History. — Fall 1991. — Vol. 15. — #4. — P. 455-471.

Кореляція стереотипів СВОБОДА/ТИРАНІЯ з зовнішньополітичною діяльністю.

20. Morgenthau H. J. and Kenneth W. Thompson. Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace. — New York: Knopf, 1985. — 688 p.
21. Pierson James. Camelot and the Cultural Revolution. — New York: BasicBooks Black, 2007. — 253 p.
22. Schultz David F. The Triumph of Internationalism: Franklin D. Roosevelt and a World in Crisis, 1933-1941. — Washington: Potomac Books, 2007. — 150 p.
23. Thompson, Kenneth W. Traditions and values in politics and diplomacy: theory and practice. — Baton Rouge and London: Louisiana State University Press, 1992. — 303 p.

А. А. Худолій

канд. філол. наук, доцент, преподаватель факультета політико-інформаційного менеджменту Національного університету Острозької академії
 кв. 76, 5, ул. Татарська, г. Острог, Рівненська обл., 35500, Україна
 Тел. (офіс): +38 (03654)2-29-49
 (дом.): +38 (03654)2-24-45
 Електронний адрес: toly65@yahoo.com

КОРЕЛЯЦІЯ СТЕРЕОТИПІВ СВОБОДА/ТИРАНІЯ С ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧЕСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АМЕРИКАНСЬКИХ ПРЕЗИДЕНТІВ (ОТ Г. ТРУМЕНА ДО ДЖ. КЕННЕДІ)

Резюме

Стаття присвячена описанню стереотипів СВОБОДА і ТИРАНІЯ, виділених в дискурсі американських президентів. Виділені поняття, які входять в узагальнені стереотипи. Соотнесення стереотипних представлення американських президентів от Г. Трумена до Дж. Кеннеді з зовнішньополітичним курсом США. Описання підтверджує статистичні дані.

Ключові слова: зовнішня політика, стереотипи, США, свобода, тиранія.

А. О. Khudoliy

PhD, associate professor of the National University of Ostroh Academy
 kv. 76, 5, vul. Tatarska, Ostroh, Rivne obl., 35500, Ukraine
 Tel. (office): +38 (03654)2-29-49
 Tel. (home): +38 (03654)2-24-45
 E-mail: toly65@yahoo.com

CORRELATION OF STEREOTYPES FREEDOM/TIRANNY WITH THE FOREIGN POLICY OF AMERICAN PRESIDENTS (FROM H. TRUMAN TO J. KENNEDY)

Summary

The article is devoted to the description of stereotypes such as FREEDOM and TYRANNY, distinguished in the discourse of American presidents. Notions as the components of the above mentioned stereotypes are highlighted. Stereotypes of American presidents from G. Truman up to G. Kennedy are correlated with the foreign policy of the USA. The description is proved by the statistics data.

Key words: foreign policy, stereotypes, the USA, freedom, tyranny.